

Nee, gij trèkt volle zaole!

Echt Bosch

Wat is er nou echt Bosch als we het over moers taal hebben? Hoe hoor je nou meteen dat iemand uit Den Bosch komt? Een van de opvallendste kenmerken is de open e. De open e hoor je bijvoorbeeld in *spèknèk*, om maar eens een van die sympathieke Bossche dialectwoorden te noemen. De e klinkt in dat woord zoals in het Engelse *back*, bijna als een a, dus bijna hoor je *spaknak*. *Nee gèk!*, roept de Bosschenaar als je ongelijk hebt, je hoort nog net niet *gak*. Dat komt omdat die e in het Bosch heel open klinkt, en dat wil weer zeggen dat de mond ver geopend is tijdens het uitspreken van de klinker. Het tegenovergestelde is, u raadt het al, een gesloten e. Dat het spellingsteken e voor verschillende klanken kan staan, is natuurlijk bekend en ligt aan de basis van leesstruikelingen als *bommelding*, *negeren* en *pijpetuitje*. Verwarrend hoor, die verschillende e's. Het onderscheid tussen open en gesloten e is misschien minder bekend, maar een echte Bosschenaar laat *bed* niet rijmen op *vèt*. In het Nederlands zit er ook wel verschil in openheid tussen bijvoorbeeld *web* en *bel*, maar in het Bosch is dat verschil veel groter. Er zijn zelfs minimale paren in het Bosch, dat zijn paren van woorden die enkel verschillen op dit aspect, de openheid van de e. Zo is de e in de Bossche vormen van het werkwoord 'lijken' gesloten en de e in de werkwoordsvormen bij 'lekker' en 'likken' open: *Gij lekt wèl gèk, gij!* tegenover *De dakgeut lèkt* of *Hij lèkt aon unnen ijsco*. Het minimale paar *lekt-lèkt* is dus gebaseerd op het contrast gesloten-open.

Hoe komt dat nu, dat de open e typisch Bosch is? Als de openheidsgraad van een klinker betekent dat de mond verder open is, moeten we de oorzaak maar zoeken in die mond zelf: de spreekwoordelijke grote bek van de Bosschenaar. *Nee, gij rùkt lèkker*, hoor ik ze al roepen, *nee, gij trèkt volle zaole!* Wij uit de omliggende dorpen rond Den Bosch hebben het altijd al gedacht. De *kwèèk* van de Bosschenaar is groter dan die van ons. En dat horen we terug in *spèk, gèk, vèt* en *lèl*. Praten als Brugman kan de Bosschenaar, die lul je niet zomaar omver. Hij heeft meteen zijn antwoord klaar: *Nee gij!* Zo, dat is mooi, de wetenschapper ontzinkt niet, maar bevestigt de mythe. De open e komt uit een grote bek, *bèk!*

Ach nee, aan de universele kift tussen klein en groot zal het wel niet liggen. Wat hier tussen de stad en de 'boeren' leeft, leeft tussen de Hollanders en de Vlamingen, de Duitsers en de Nederlanders, de Australiërs en de Nieuw-Zeelanders en ga zo maar door. Als Tilburg zich de *schónste stad van het laand* noemt, vinden alle andere Brabanders Tilburg de lelijkste plek op aarde. Voor de Bosschenaar zijn de inwoners van de omliggende dorpen allemaal boeren en voor de Amsterdammer zijn alle andere Nederlanders boeren, ook de Bosschenaar.

Zelf vind ik de Bossche e *wèl lèkker vèt* klinken en vet is helemaal goed tegenwoordig. Ik vind hem bijna net zo mooi als de oo van een *grôôt brôôd* van *De Grôôt*, die is ook kei-Bosch!

Andere tijden: de Nijmeegse hoogleraar Jac. van Ginneken trok op grond van 'fonetische experimenten' de conclusie dat sprekers van het Nederlands in taalbiologische groepen te verdelen waren. Hij onderscheidde onder meer mensen die met open mond of grote kaakopening spreken van mensen die met gesloten mond en minimale kaakopening spreken. (Uit: Jac. van Ginneken, 'De studie der Nederlandsche spreektaal', Amsterdam 1943).